

YÂHYÂ İBN-İ MUÂZ ER-RÂZÎ (3)*

*Eüzü bi'llâhi mine'ş-şeytâni'r-racîm.
Bi'smi'llâhir-rahmâni'r-rahîm.*

El-hamdü li'llahi rabbi'l-âlemîn... Hamden kesîran tayyiben mübâreken fîh... Alâ külli hâlin ve fî külli hîn... Ve's-salâtü ve's-selâmü alâ seyyidinâ muhammedin ve alâ âlihî ve sahbihî ecmaîn... Ve men tebiahû bi-ihsânin ilâ yevmi'd-dîn... Emmâ ba'd...

Aziz ve muhterem kardeşlerim!

Burada, Türkçe'ye tercüme edilmemiş kıymetli bir tasavvufî kaynak eseri okumağa devam ediyoruz. Bu eser, meşhur alim, sòfi Ebû Abdurrahmân es-Sülemî'nin *Tabakât-ı Sûfiyye* isimli kaynak kitabıdır. Şimdiye kadar Türkçe'ye bazı güzel tasavvufî eserler tercüme edildi, Arapça bilmeyen halkımız muttalî oldular. Fakat, bu eser tercüme olmadı. Onun için, biz bunu seçtik.

Bu eserin çok güzel bir baskısı var, ilmî bir baskısı var. Dipnotlarla şâheser, nümûne bir baskı... Bir alim tarafından eser neşre hazırlanmış. Ezher ulemâsından Nureddin ibn-i Şüreybe'nin hazırladığı bu baskıdan okuyoruz. 110. sayfadayız ve 14. biyografi, Yahye'bni Muâz er-Râzî... Yâni şimdiye kadar 13 tane büyük sòfinin hayatı okunmuş, tamamlanmış.

* Bu konuşma; Merhum Dr. Metin Erkaya tarafından, titizlikle çalışılarak metne dönüştürülmüştür. Mekanı Cennet olsun.

Bunun bir kısmı Selâmi Mustafa Efendi Tekkesi'ndeki derslerimizde okunmuştu. Bu cami geniş diye ve bu yakada bulunan kardeşlerimiz, "Bizim tarafımıza da, Anadolu yakasına da bir ders koyun!" diye ısrar ettiği için, buraya intikal ettik, onun için buraya bu dersi aldık. Allah râzı olsun camiyi yapanlardan... Caminin yeri güzel, geniş, kadınlar için yerler var, erkekler için yerler var. Burada bu çalışmalarını devam ettirmek istiyoruz. Müftü efendiye teşekkür ederiz, ilgililere teşekkür ederiz, sizlere müteşekkirimiz, duacıyız, Allah râzı olsun...

Dersimize başlamadan önce, evvelâ ve hâssaten Peygamber Efendimiz Muhammed-i Mustafâ SAS Hazretleri'ne saygımızın, bağlılığımızın, nâçizâne, âcizâne sevgimizin, ümmetliğimizin bir nişânesi olmak üzere, rûh-u pâkine hediye olsun diye; ve onun mübarek âlinin, evzâcının, evlâdının, ashâbının *—rıdvânu'llâhi teâlâ aleyhim ecmaîn— ruhlarına ayrı ayrı hediye olsun diye; ve hâssaten Peygamber Efendimiz'in varisleri, ümmetin mürşidleri sâdât ve meşayih turuk-u aliyyemiz, evliyaullah büyüklerimiz, Ebû Bekr-i Sıddîk Efendimiz'den şeyhimiz Muhammed Zâhid-i Bursevî'ye kadar güzerân eylemiş olan cümle turuk-u aliyye silsilesi mensubları, sâdât u meşayih-ı turuk-u aliyyenin ve hulefâsının ve mürîdânının ruhlarına hediye olsun diye;*

Kitabı yazan Ebû Abdurrahmân es-Sülemî Hazretleri'nin ruhuna hediye olsun diye; beldemizin medâr-ı iftihârı Yûşâ AS'ın, Ebû

Eyyüb el-Ensârî Hazretleri'nin ve sair sahabe-i kirâm ve evliyâullahın ve İstanbul'u fetheden fatihlerin, şehidlerin, gazilerin, mücahidlerin ruhlarına hediye olsun diye;

Cümle ashâb-ı hayrât ü hasenâtın ve şu caminin yapılmasında büyük küçük emeği geçmiş olanların geçmişlerinin ruhlarına hediye olsun diye; ve uzaktan, yakından bu dersi dinlemeğe gelen siz değerli kardeşlerimizin ahirete göçmüş bütün müslüman ecdâd u ceddâd, akraba ü taallûkât, ihvân u ahbâb u yârân, evlâd u zürriyâtının ruhlarına hediye olsun diye;

Biz hâl-i hazırda hayatta bulunan işte şu yaşayan mü'minler de, ömrümüzü gafletle geçirmeyelim, ömrümüzü Allah-u Teâlâ Hazretleri'nin rızasına uygun yaşayalım, sevdiği a'mâl-i sâlihayı işleyelim, arkamızda hayırlar bırakalım, Rabbimizin huzuruna sevdiği, razı olduğu bir kul olarak yüzü ak, alını açık varmamıza vesîle olsun diye, bir Fâtihâ, üç İhlâs-ı Şerif okuyalım, ondan sonra başlayalım:

.....

Yahye'bni Muâz er-Râzî... Râzî ne demektir? Rey şehrine mensub demektir. Rey şehrinin ism-i nisbesi böyle bir garip şekilde geliyor. Arapça'da ism-i nisbeler, yâni bir kişinin nereli olduğunu gösteren isimler semâîdir derler. Gerçekten de semâî. Rey şehrinin nisbesi pek tahmin edilmeyecek şekilde Râzî geliyor. Bazısı da bunu bilmediği için, biraz da Arapça'dan mürekkep yalamışsa, Râdî filan diyorlar. Halbuki dat değil bu, keskin ze ile Râzî, Rey şehirlisi demek.

Rey şehri de bu günkü Tahran'ın yakınında, hemen ona bağlı, bitişik olan bir eski, kadîm şehir. Oralıymış bu Yahye'bni Muâz... Meşhur bir vâiz, aynı zamanda büyük bir ârif... Allah hepsinin şefaatlerine bizleri nâil eylesin...

258 senesinde vefat etmiş. Artık bu 258 senesinin miladi kaçta tekabül ettiğini siz çıkartabilirsiniz. Hadis rivâyet etmiş aynı zamanda. Tasavvufa dair ibretli, güzel sözlerini okumağa başlamışız.

a. Dünya Üzülmeğe Değmez

110. sayfada, 7. paragrafta diyor ki es-Sülemî, kitabın yazarı:

سَمِعْتُ مَنْصُورَ بْنَ عَبْدِ اللَّهِ يَقُولُ سَمِعْتُ الْحَسَنَ
بْنَ عَلْوِيهِ يَقُولُ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ يَقُولُ
جَمِيعُ الدُّنْيَا مِنْ أَوْلِيهَا إِلَى آخِرِهَا لَا يُسَاوِي غَمَّ
سَاعَةٍ فَكَيْفَ تَغْمُ عُمْرَكَ فِيهَا مَعَ قَلِيلٍ يَصِيبُكَ
مِنْهَا

TS. 110/7 (*Semi'tü mansûre'bne abdi'llâh*) Abdullah oğlu Mansûr'dan işittim. (*Yekûlü: Semi'tü'l-hasene'bne alleveyh*) “Ben, Alleveyh oğlu el-Hasen'den işittim.” dedi o da bana. (*Yekûlü semi'tü yahye'bne muâz*) O da terceme-i hâli anlatılan Yahyâ ibn-i Muaz'dan işitmiş. Ne demiş bizim bu alim, sòfi, mübarek, merhum şeyh efendi: (*Cemîû'd-dünyâ, min*

evvelihâ ilâ âhiriâ, lâ yüsâvî gamme sâah; fekeyfe tegummu umreke fîhâ, mea kalîli yüsîbuke minhâ?)

Tabii Arapçalarını da okuyoruz biz. Onun için burada Arapça bilen, ilâhiyatta okuyan kıymetli kardeşlerimiz de gelip takip ediyorlar. Belki kitabı alıp oradan takip edenler de var. Oradan da faydası oluyor. Zaten Arapça'sı da şâheser, gayet güzel. Kıymetli atasözleri bunlar, vecîzeler. O bakımdan Arapça'sını da ezbere bilirse bir alim genç, iyi olur. Arapça'sıyla okursa mânâsı daha iyi olur.

Buyurmuş ki Yahye'bni Muaz er-Râzî:

(Cemîu'd-dünyâ) "Bütün dünya, tamamıyla, (min evvelihâ ilâ âhiriâ) başından sonuna kadar..." Dünyanın başı neresi, sonu neresi?.. diye bir soru hatıra gelir içinize. Tabii buradaki dünya arz demek değil, yeryüzü demek değil; dünya hayatı demek. Hayat-ı dünya demek bu. Bunu anlatmıştık size. Bu dünya kelimesinden hemen gözünüze yer küresi gelmesin. Coğrafi bir şey, astronomide okuduğunuz yerküre aklınıza gelmesin dedik. Dünyadan kasdı, hayatü'd-dünyadır. Ayetlerde, hadis-i şeriflerde geçen *ed-dünyâ* sözü kısaltılmış bir sözdür. *Uzunu: El-hayâtü'd- dünyâ... Yâni, şu anda içinde bulunduğumuz hayat, bize yakın olan hayat demek.*

"İşte bu hayat-ı dünya, yâni şu içinde bulunduğumuz yaşamımız, hayatımız, *(min evvelihâ ilâ âhiriâ)* başından sonuna kadar; yâni doğduğumuz zamandan öleceğimiz

zamana kadar, (*lâ yüsâvî gamme sâah*) bir miktarlık bir zaman üzülmeğe değmez. Koca bir ömür, başından sonuna kadar, bir miktarlık bir zaman için bile üzülmeğe değmez. (*Fekeyfe tegummu umreke fîhâ*) Senin oradaki yaşantını niye gamlara boğuyorsun? Niye kederlere gark ediyorsun? (*Mea kalîli yüsîbuke minhâ?*) Azıcık bir dünyalık eline geçtiği halde... Tamamı, başından sonuna kadar bütün dünya, şöyle bir zamancık bir gama değmezken, sen bütün ömrünü, bir miktarlık zaman için değil de bütün ömrünü, azıcık bir dünyalık elde etmiş olmana rağmen, nasıl gama boğuyorsun? Gama, kedere gark ediyorsun? Değmez.” demek istiyor yâni.

Evet, sùfiler işte hayat-ı dünyaya böyle bakmışlardır, dünyaya hor görmüşlerdir. Dünyayı hor görmek, aynı zamanda dünyanın gamını, kederini de umursamamak tarzına dönüşmüştür. Malını mülkünü de umursamamak tarzına dönüşmüştür. Malını, mülkünü, makamını, zenginliğini, şatafatını, şâşaasını, debdebesini umursamamağa *zühd* derler. *Aldırmıyor adam dünyaya...* Paraya kulak asmıyor, mevki ile itiyor, umurunda değil. *Zâhid, zühd sahibi. Müstağnî yâni, aldırmıyor. Malına mülküne aldırmamağa zühd* derler. Malına mülküne de aldırılmazlar, gamına kederine de aldırılmazlar.

Gamı da gelip geçici, ne olacak? Yüklenirler, sabrederler, gelip geçicidir derler, sevap almağa bakarlar.

Bir de nasihat ediyor bize: “Dünyanın tamamı bir miktar üzüntüye değmezken, sen bütün

ömrünü azıcık bir şey dünyalık alacağım diye, eline zaten azıcık dünyalık geçiyor, onun için, o dünyalık için, aman kaybolacak, aman kazanacağım bilmem ne diye gam çekmeğe değer mi? Değmez.” diyor.

Tabii bu, bu mübarek zâtın söylediği kadar kolay bir şey değildir. Onlara kolay da, bizi için öyle değil. Cebimizden bir kuruş düşse bir hafta hasta yatarız. Tabii, biz dünyaya çok dalmışız, dünya hayatına önem veriyoruz ve dünya bizim için bu kadar böyle ehemmiyetsiz görünmüyor. Yâni böyle tırnaklarımızla yapışmışız bu dünyaya, azı dişlerimizle yapışmışız, sımsıkı yapışmışız.

Bu neyi gösteriyor? Onların hayat tarzıyla bizim hayat tarzımız arasındaki farkı gösteriyor. Biz bu gün müslümanlar olmamıza rağmen, maalesef ehl-i dünya olmuşuzdur, dünyadan yakamızı sıyıramıyoruz. Dünya sevgisini içimizden atamıyoruz. Dünyaya da böyle sırtımızı dönemiyoruz, dünyayı da böyle hakir göremiyoruz.

Acaba hangisi daha doğru? Gelelim hangi hükmün daha doğru olduğuna. Elbette bu mübarek arif zâtların düşüncesi ve kanaati doğru. Elbette, elbette bizimki yanlış...

Ama dünyalıksız da hiç bir şey olmuyor. Peygamber Efendimiz zamanında da olmamış, bunların zamanında da olmamış. Her şey dünyalıkla oluyor. Hayır yapacaksın parayla oluyor, cami yapacaksın parayla oluyor, mikrofon alacaksın parayla oluyor... Camiler,

Kur'an kursları, talebelerin yetişmesi, cihad, Bosna'ya yardım, Kafkasya'ya yardım... E ne olacak?

Büyüklerimiz demişler ki: “Dünya senin kalbine, gönlüne girmeyecek. Dünyada yüzsen bile, geminin denizde yüzdüğü gibi yüzsen bile... Yüzebilirsin yâni, çok zengin olabilirsin, dünyalık içinde yüzebilirsin ama, kalbine girmeyecek. Kalbine girerse dünyalık, hedefin olursa, gayen olursa, o zaman mahvolursun.”

Bütün dünyalık etrafında olsa bile, dünyayı fırsat kabul etmeyeceksin, dünya için çalışmayacaksın, dünyayı umursamayacaksın, ahiretin önemini göreceksin, ahiret için çalışacaksın. Eğer gönül alemine dünyalık sevgisi sızarsa, denizdeki gemi su almağa başlamış demektir. Su alır alır, sonunda batar, denizin dibini boylar.

Yâni sevmeyecek insan. Dünyanın gaye olmadığını bilecek, meta olduğunu bilecek, gelip geçici olduğunu bilecek. Helâlinden kazanacak, kazanırken harama sapmayacak. Harcarken helâle harcamakta gözünü kırpmayacak, Allah'ın rızasını kazanmağa bakacak. Öyle mirasçılara para biriktireceğim diye, malın mülkün üstünde titremeyecek, yeri geldiği zaman verecek, sevabı kazanacak. Hayrını yapacak, müesseselerini kuracak, sadaka-i cariyelerini dizecek. Vefat ettiği zaman, öldüğü zaman, arkasından güldür güldür kendisine hayırlar gelecek. Ana durumun böyle olması lâzım! Peygamber SAS Efendimiz'in hadis-i şeriflerinden çıkan hakiki mânâ budur.

b. Evliyâullah'ın Üç Vasfı

8. paragraf.

قَالَ وَسَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ ثَلَاثُ خِصَالٍ مِنْ صِفَةِ
الْأَوْلِيَاءِ الثِّقَّةُ بِاللَّهِ فِي كُلِّ شَيْءٍ وَالْغِنَى
بِهِ عَنْ كُلِّ شَيْءٍ وَالرُّجُوعُ إِلَيْهِ فِي كُلِّ شَيْءٍ

TS. 110/8 (Kâle ve semi'tü yahyâ yekülü) Birinci kâle Sülemî'nindir. Gene kitabı yazan Sülemî dedi ki: Şu şu şu zincirle Yahye'bni Muaz'ın şöyle dediğini duydum:

(*Selâsü hısâlin min sıfati'l-evliyâ'*) “Üç vasıf vardır, bu üç faziletli vasıf evliyaullahın vasfıdır, alâmetidir, sıfatıdır.” (*Es-sıkatü bi'llâhi fî külli şey', ve'l-gınâ bihî an külli şey', ve'r-rücûu ileyhi fî külli şey'.*) Sözü güzel söylüyor. Edebî bakımdan yüksek, sanatkârâne, güzel bir söz. Mânâsı da güzel. Mânâsını düşünelim şimdi. Evliyaullahın vasıflarını sayıyor. Nasıl olurmuş Allah'ın sevgili kulları, evliyası ne sıfatta olurmuş:

1. (*Es-sıkatü bi'llâhi fî külli şey'*) “Her şeyde Allah'a sımsıkı sarılır, güvenir evliyaullah...”

Meselâ; Peygamber Efendimiz mağaradayken, mağaranın ağzına kadar müşrikler geldiği zaman, Ebûbekir-i Sıddîk RA telaşlandığı halde,

Peygamber SAS Efendimiz telaşlanmadı da dedi ki:

لَا تَحْزَنُ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا

(التوبة: ٤٠)

(*Lâ tahzen*) “Üzülme, telaş etme, (*inna’llàhe meanâ*) muhakkak Allah bizimle beraberdir.” (Tevbe, 9/40)

Mûsâ AS’ın kavmi Firavun’dan kaçarken, Firavun arkasından kovalarken, denizin kenarına geldiler de deniz önlerindeki mâni, geçemeyecekler, Firavun da askerleriyle gelecek, bunları kılıçtan geçirecek, öldürecek diye korkarken;

قَالَ أَصْحَابُ مُوسَىٰ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ قَالَ كَلَّا إِنَّ مَعِيَ

رَبِّي سَيَهْدِينِ

(الشعراء: ٦١-٦٢)

(*Kàle ashàbu mûsâ innâ lemüdrakûn*) Mûsâ AS’ın yanındaki arkadaşları, ashâbı, “Eyvah, muhakkak yakalanacağız!” dedikleri zaman, Mûsa AS ne dedi? (*Kàle kellâ*) “Hayır, Asla!” dedi. *Yâhu geliyorlar...* “Olsun, asla! (*İnne maiye rabbî seyehdîn*) Rabbim bizim yanımızda, o bize bir yol gösterecek, bizi buradan kurtaracak.” dedi. (Şuarâ, 26/61-62)

Sika, güven... Ortada bir çare görünmüyor, önü deniz, arkası düşman ama, (*Kellâ*) “Asla!” diyor, kesin konuşuyor. (*İnne maiye rabbî*) “Şüphesiz yok ki Rabbim benim yanımda, (*seyehdîn*) bize çıkış yolu gösterecek.” diyor. Bilmiyor, yol yok, önü deniz, arkası düşman ama, diyor ki: “Gösterir o,

bilir. Müsebbibü'l-esbâbtır, ne yapacağını bilir, nasıl kurtaracağını bilir, kurtaracak mutlaka!”

İşte evliyaullahın sıfatı, bu hâlet-i rûhiyedir. Yâni, her işte Allah'a tam güvenirler.

2. (*Ve'l-gınâ bihî an külli şey'*) “Allah'a dayanıp, tevekkül edip her şeyden müstağni olurlar. Hiç bir şeye kendilerini bağlı ve muhtaç hissetmezler.” Çünkü: “Rabbim bana yardım eder, Rabbim bana verir:” diye düşünürler.

Bu da tevekkülün son derecesidir. Yâni, kimseden bir şey beklemiyor, istemiyor, ummuyor; kalbinde ondan bir menfaat beklemiyor, “Allah bana verir!” diyor, “İstemeğe lüzum yok!” diyor. Böyle bu duygu içinde oluyor.

3. (*Ve'r-rücûu ileyhi fî külli şey'*) “Başlarına bir şey geldiği zaman, her şey geldiğinde Allah'a rücû ederler, Allah'a dönerler. “Yâ Rabbi!” derler, “Aman yâ Rabbi!” derler; başlarına ne gelirse, kalkıştıkları her hâdisede Allah'a rücû ederler:

إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ

(البقرة: ١٥٦)

(*Innâ lillâhi ve innâ ileyhi râciûn*) [Biz Allah'ın kullarıyız ve ona döneceğiz.] (Bakara: 2/156) derler ve Allah-u Teâlâ Hazretleri'ne ilticâ ederler, ona sığınurlar.

Yâni öyle anlaşılıyor ki; Allah sevgisi o kadar kuvvetli ki içlerinde, Allah dostluğu o kadar sağlam ki; Allah'a güvençleri var, Allah'a tevekkülleri var ve her şeyde Allah'a arz

ediyorlar hallerini... “Yâ Rabbi şöyle oldu, böyle oldu!” diye onunla dertleşiyorlar, ondan medet umuyorlar.

Ya’kub AS ne dedi?

إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ

(يوسف: ٨٦)

(İnnemâ eşkû bessî ve huznî ila’llâh) “Ben üzüntümü, sıkıntımı, derdimi Rabbime arz ediyorum.” dedi. (Yusuf, 12/86)

Yâni, şikâyet etmeden, dostun dostla dertleşmesi tarzında Allah’a arz ederler hallerini, Ya’kub AS’ın yaptığı gibi.

c. Allah’ın Dostları

9. Paragraf:

قَالَ وَسَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ أَوْلِيَاؤُهُ أَسْرَاءُ نِعْمِهِ
وَأَصْفِيَاؤُهُ رُهَّائِنُ كَرَمِهِ وَأَحْبَابُؤُهُ عَبِيدُ مِنْهُ
فَهُمْ عَبِيدُ مَحَبَّةٍ لَا يُعْتَقُونَ وَرَهَّائِنُ كَرَمٍ
لَا يُفَكُّونَ وَأَسْرَاءُ نِعْمٍ لَا يُطْلَقُونَ

TS. 110/9 (Kâle semi’tü yahyâ) Dedi ki en son râvî: Yahye’bni Muaz’ın şöyle dediğini işittim. Tabii o rivâyet zinciriyle Sülemî yazmış: (Evlîyâuhû üserâu niamihî, ve asfiyâuhû rühâinü keremihî, ve ehîbbâuhû abîdü minenihi; fehüm abîdü muhabbetin lâ yu’takùn; ve rehâinü keremin lâ yüfekkûn; ve üserâu niamin lâ yutlakùn.)

Buyurmuş ki:

(*Evlîyâuhû*) “Onun evliyası, dostları...” Onun dediği, Allah. “Allah’ın dostları, (üserâu *niamihî*) Allah’ın nimetlerinin esirleridir. (*Ve asfiyâuhû*) Sâfî, seçkin kulları, (*rühâinü keremihî*) Allah’ın kereminin rehineleridir. (*Ve ehîbbâuhû*) Allah’ın aşıkları ve onu sevenler, (*abîdü minenihi*) onun nimetlerinin verdiği ihsanların, ikramların kullarıdır. (*Fehüm abîdü muhabbetin*) Bunlar muhabbet kullarıdır, (*lâ yu’takùn*) bu kulluktan âzâd olmayan bir şekilde devam ederler. (*Ve rehâinü keremin*) Allah’ın kereminin rehineleridir, (*lâ yüfekkùn*) bu rehinlik kalkmaz. (*Ve üserâu niamin*) Nimetinin esirleridir, (*lâ yutlakùn*) azad olunmaz.”

Yâni Allah’ın evliyası, asfiyâsı, aşıkları ondan hiç ayrılmayan, Allah-u Teâlâ Hazretleri’nin yolundan, sözünden dönmeyen kimselerdir. Onun nimetinin esiridirler, âzâd kabul etmez esirleridirler. Ve muhabbetine gönül vermiş, ona kul köle olmuşlardır. Kölelikten âzâd düşünmezler mânâsına geliyor. Yâni Allah’ın aşıkları, asfiyâsı, evliyâsı Allah’a öyle sıkı bağlanmışlardır ki, ondan ayrılmazlar.

d. Vera’ ve Zâhidlik

سَمِعْتُ عَبِيدَ اللَّهِ بْنِ مُحَمَّدٍ يَقُولُ سَمِعْتُ أَحْمَدَ
بْنَ مُحَمَّدٍ السَّرِيِّ يَقُولُ سَمِعْتُ أَحْمَدَ بْنَ مُحَمَّدٍ
بْنَ عَيْسَى يَقُولُ سَمِعْتُ يَحْيَى بْنَ مُعَاذٍ يَقُولُ كَيْفَ
يَكُونُ زَاهِدًا مَنْ لَا وَرَعَ لَهُ تَوَرَّعَ عَمَّا
لَيْسَ لَكَ ثُمَّ اَزْهَدْ فِيمَا لَكَ

TS. 110/10 (*Semi'tü ubeyda'llàhi'bne muhammedin, yekùlü; Semi'tü ahmede'bne muhammedini's-seriyye, yekùlü: Semi'tü ahmede'bne muhammedi'bni îsâ yekùlü: Semi'tü yahye'bni muàz*) Bu rivâyet zinciriyle Ahmed ibn-i Muhammed ibn-i Îsâ demiş ki... Aşağıda hayatıyla ilgili bilgiler var o râvî hakkında.

Demiş ki Yahye'bni Muaz: (*Keyfe yekûnü zâhiden men lâ verae lehû? Teverra' ammâ leyse leke sümme'zhed fîmâ leke.*)

Biliyorsunuz *vera'* demek, ileri derecede takvâlî olmak demek, şüpheliden bile kaçınmak demek. Bir insan *vera'*lı ise, *vera'*lı insana *veri'* derler, *re harfinin esresiyle...* *Vera'* sahibi insansa, *veri'se yâni, yâni aşırı derecede takvalı* demek, şüpheliye bile yanaşmıyor. Kesin günah olanlara yanaşmamak şöyle dursun, tereddütlü, şüpheli şeylere bile yanaşmıyor, en sağlam yoldan yürüyor.

Diyor ki: (*Keyfe yekûnü zâhiden men lâ verâe lehû?*) “Kendisinde böyle şüpheliden kaçma duygusu olmayan bir insan, nasıl zâhid olabilir? Zâhidlik sıfatına nasıl sahip olabilir?”

Zâhidlik sıfatı makbul bir sıfat tabii. Hadis-i şeriflerde methedilmiş, Efendimiz SAS tavsiye etmiş:¹

¹ İbn-i Mâce, Sünen, c.II, s.1373, no:4102; Hâkim, Müstedrek, c.IV, s.348, no:7873; Taberânî, Mu'cemü'l-Kebîr, c.VI, s.193, no:5972; Beyhakî, Şuabü'l-İman, c.VII, s.344, no:10522; Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliyâ, c.VII, s.136; Kudâî, Müsnedü'ş-Şihâb, c.I, s.373, no:643; Sehl ibn-i Sa'd RA'dan.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.346, no:6091 ve s.1266, no:8577, 8580; Keşfü'l-Hafâ, c.I, s.126, no:323.

إِزْهَدْ فِي الدُّنْيَا يُحِبَّكَ اللَّهُ وَازْهَدْ فِيمَا فِي أَيْدِي

النَّاسِ يُحِبَّكَ النَّاسُ

(د. طب. ك. هب. عن سهل بن سعد)

(İzhed fî'd-dünyâ) “Dünyaya metelik verme, dünyadan müstağnî ol!” diye tavsiye etmiş. Yâni tok gözlü ol, aldırma buyurmuş. Zâhidlik güzel.

Diyor ki: “İnsan nasıl zâhid olur? Yâni, eğer onun şüpheliden kaçınma duygusu yoksa, verâî yoksa nasıl zâhid olabilir? (Teverra' ammâ leyse leke) Senin olmayan şeyden bir vera' göster bakalım, müstağnî oluş göster; ona yanaşmama, ona karşı tok gözlü, onu istememe duygusunu bir göster bakalım!

Senin olmayan şeyi istememeği bir göster bakalım ki, (sümme'zhedfîmâ leke) senin elinde, zaten senin malın olan şeyden müstağnîlik gösterebilesin. Önce bir başkasına ait olan şeyden bir göz tokluğu göster bakalım ki, kendi sahip olduğun şeylerden uzak durabileceğini, sonra rahatlıkla gösterebilirsin.”

İnsan kendisinin oldu mu, bir şeyi istediği gibi kullanır, yer, içer. “Nasıl olsa mal benim!” der, mutfağına girer, buzdolabını açar, istediğini yer, içer. Mal kendisinin olduktan sonra, tarlasına girer, istediğini yapar. Arabası kendinin olduğu zaman, istediğini yapar... Yâni, insanın kendisinin oldu mu bir şey, bundan azami istifade eder.

Başkasının oldu mu, zaten yanaşamaz, kendisinin değil ki. Başkasının tarlasına giremez, başkasının arabasını kullanamaz, başkasının evine gittiği zaman, onun öyle mutfağına girebilir mi, her şeyini alabilir mi? Alamaz. Yâni insan başkasının malından zaten çekinir, uzak durur.

Diyor ki:

“—Senin olmayan şeyden sen uzak durmayı bir öğren ki, senin olan şeyden de uzak durabilesin.”

Yâni, zâhidlik sıfatı kazanabilmek için, ilk önce olmayandan uzak dur. Millet o kadar açgözlü ki, kendisinin olmayana bile göz diyor, el uzatıyor. “Hele sen kendinin olmayandan bir elini çek, kendinin olan bir şeyden bile vazgeçebilirsin. Zâhid ne olacak?

Kendisinin malı mülkü olsa bile, dünyaya aldanmayacak, dünya gözünde olmayacak, gönlünde olmayacak.

Bilmem anlatabiliyor muyum? Bu adamların hayatları bizim hayatlarımızdan farklı hayatlar olduğu için, sözleri de çok derin sözler olduğu için, biraz anlatmak da zor, anlamak da zor... Sebebini kavramak da zordur ama, tabii çok net olarak anlaşılıyor.

İnsan niye dünyaya karşı müstağnî olacak? Niye gönlüne dünya sevgisi girmeyecek? E bütün rüşvetler, hırsızlıklar, yüzsüzlükler, arsızlıklar bu aç gözlülüğten oluyor. Haramlara dalış bundan oluyor. Elbette zâhid olacak, zühd sahibi olacak insan, bunlara karşı gönlü tok olacak, gözü tok olacak, aldırmayacak ki, sevaplı yolda yürüyebilsin. Elbette dünyalığa karşı böyle bir müstağnî oluşu olacak ki, Allah onu sevsin.

(İzhed *fi'd-dünyâ, yuhibbüke'llâh*) “Dünyaya karşı zâhid olursan, Allah seni sever. (Ve'zhed *fîmâ fî eydi'n-nâs, yuhibbuke'n- nâs*) İnsanların elindekine karşı zâhid olursan, insanlar seni sever.” buyuruyor Peygamber Efendimiz.

Başkalarının malında gözün olmadı mı, insanlar seni sever. Dünyaya karşı meylin, muhabbetin olmadı mı, Allah seni sever. Bak gözü dünyayı görmüyor, dünyalık peşinde değil, bu kulum ahireti istiyor, benim rızamı istiyor diye, Allah o zaman sever.

Yoksa, böyle dünyalığı elde edeceğim diye, şu asrımızda şu yılımızda, şu ülkemizde gördüğümüz gibi, millet böyle haram helâl demeden, hani deveyi hamuduyla yutuyorlar. Deve yutulur mu? Hiç olmazsa çıkart hamudunu filan da, öyle yut!

Deveyi hamuduyla yutuyorlar. Rüşvetler, iltimaslar, milyarlar, trilyonlar, repolar, muazzam kazançlar... Memleket batıyor. Kendisi kalkınsın da, memleket batarsa batsın diye düşünüyor. Herkes böyle düşünüyor.

Şimdi şu memleket fakirleşiyor, istikrar tedbirleri, vergiler, ilave vergiler bilmem ne... Ama birçok kimse ne kadar muazzam kalkındı, nasıl milyarları, trilyonları vurdu, ceplerini doldurdu.

Neden?.. Dünya hırsı... Ahirette hesap korkusu yok, dünya hırsı var... Her şey parayla sağlanıyor, bir gecede milyonlar, milyarlar şöyle harcanıyor, giyimler, kuşamlar şöyle sağlanıyor... İşte bu aç gözlülük dünya nizamını

alt üst ediyor, memleketi bunlar batırıyor, insanı bunlar cehenneme sokuyor da, onun için Allah, Peygamber Efendimiz'i öyle nümûne olarak göndermiş.

Efendimiz böyle sade bir hayat yaşamış, dünyaya meyletmemiş, dünyayı istememiş, saray yaptırmamış, saltanat sürmemiş. Allah'ın en sevgili kulu, en mütevazı tarzda yaşamış. İnsanlara da bunu tavsiye ediyor.

“—Acele etmeyin, açgözlü olmayın, sakın olun, dünyaya meyletmeyin, mühim olan ahirettir.” diye, bizim dinimiz böyle öğütüyor.

Anlayan anlar bunun ne kadar güzel olduğunu... İnsanlar bu duyguda olduğu zaman, cemiyetlerin de ne kadar ileri gittiğini tarih gösteriyor. Yâni Peygamber Efendimiz'in ashabı öyle zâhidâne, öyle mütevazîâne yaşamışlar. Allah onlara nimet vermemiş mi dünyada?.. Nimet vermiş, izzet vermiş, itibar vermiş... Hazret-i Ömer çobanken devlet başkanı olmuş. Abdullah ibn-i Mes'ud sade bir sahabiyken, vali olmuş. Selmân-ı Fârisî bir esirken, vali olmuş. Allah hepsini de veriyor gene sonunda...

Onun için harama sapmamak lâzım! Dünyaya aç kurtlar gibi saldırmamak lâzım! Tok gözlü olmak lâzım, müstağni olmak lâzım, sağlam durmak lâzım!.. Çünkü, dünya da şeytan gibi insanı aldatan bir varlıktır. Şeytan nasıl insanı aldatıyorsa, dünya da aldatıyor. Dünya da çok kimseleri aldatıyor, tarih boyunca aldatmış. Tarih boyunca dünya insanları aldata aldata, bu güne kadar gelinmiş, bu günün insanı da aldanıyor.

Onun için, Yunus Emre diyor ki kısaca:

*Mal sahibi, mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi?..*

Siz mal sahibi diyorsunuz, mülk sahibi diyorsunuz, şu köşkün sahibi gibi...

*Mal sahibi, mülk sahibi,
Hani bunun ilk sahibi?..
Mal da yalan, mülk de yalan,
Var biraz da sen oyalan!*

“Madem inanmıyorsun, bu yalan dünyaya sen de dal, sen de yaşa, sen de hızlı yaşa...”

Öyle diyorlar:

“—Falanca artist hızlı yaşamış, hızlı ölmüş.”

Hızlı sözü müstehcen bir söz... Yâni her türlü kepezeliği yaptı demek, ondan sonra ölmüş. Hızlı yaşamış, hızlı ölmüş. Sonunda pişman olur.

*Ağır ağır çıkacaksın bu merdivenlerden,
Eteklerinde güneş rengi bir yığın yaprak;
Ve bir zaman bakacaksın semaya, ağlayarak.*

“Ömrünün kademelerinden böyle çıktığın zaman, aşağıda dökülmüş yaprakları gördün mü, durumu seyrederken içine hüznün çökecek, pişman olacaksın... Vah diyeceksin, ah diyeceksin, vay be diyeceksin, gençliğimi ne kadar yanlış harcamışım, ömrü nasıl boşa geçirmişim, vah, tamamen hata etmişim diyeceksin ama, iş işten geçecek.”

İhtiyar adam böyle kambur yürüyormuş, kambur yürüyor böyle. Neden?.. Belî büküldü de ondan, kaburgaları eğildi. Şair mahsustan soruyor:

“—Niye öyle yere eğilmiş yürüyorsun, bir şey mi düşürdün, onu mu arıyorsun?”

Bir şey düşürmüş falan değil, adam ihtiyarlığından kambur.

“—Niye öyle yürüyorsun; bir şey mi düşürdün de onarıyorsun?”

O da cevabında nükte yapıyor:

“—Evet, gençliğimi kaybettim, onu arıyorum.”

Tabii gençlik bir kayboldu mu, bir daha ele girmez. Bir insanın bir saati, bir günü elden bir gitti, çıktı mı, bir daha ele gelmez muhterem kardeşlerim!

الدُّنْيَا سَاعَةٌ فَاجْعَلْهَا طَاعَةً

(*Ed-dünya sâah, fec'alhâ tâah*)² “Dünya bir saatçiktir, bir göz yumup açıncaya kadar hayat geçiverir. Sen burada Allah’a güzel kuluk etmeğe bak, yalan dünyaya aldanma!” diyor büyüklerimiz.

Yalan dünyaya, bu yalana herkes aldanıyor. Bu süslü püslü kocakarı dünyaya...

“—Hocam, neden kocakarı bu dünya?”

Kocakarı, tâ Âdem AS'ın zamanından beri...

² Keşfü'l-Hafâ, c.II, s.312, no:1331.

Yaşlı, cadaloz, acûze, dişleri, tırnakları uzamış... Ama süsleniyor, püsleniyor, allıkları, pudraları sürüyor, yüzünü maskeliyor, örtülerle örtünüyor; uzaktan bakan aman ne kadar güzel diye dünyanın peşine gidiyor. Halbuki acûze, tâ kaç yılların acûzesi, kaç tane erkeği kandırmış, kaç tane insanı baştan çıkarmış, hiç kimseye de yâr olmamış. Bu dünya kime yâr olmuş?.. Şahlara, padişahlara, firavunlara, pehlivanlara, hükümdarlara yâr olmuş mu? Kimseye de yâr olmamış. İşte bunu anlayamıyor insanoğulları.

Müslüman anlıyor. Biz biliyoruz, bu mutasavvıflar çok daha iyi anlamış. Biz şimdi lafını okuyoruz, onlar hayatlarını öyle geçirmişler. Onlar hayatlarını öyle geçirmeseydi, ellerine çıkınlarını alıp, ayaklarına çarıklarını geçirip, Allah'ın dinine hizmet edeceğiz diye bu diyarlara gelip cihad etmeselerdi, sen bu diyarlarda oturabilir miydin? Bu Boğaziçi'nde safâ sürebilir miydin? Bu Çamlıca senin olur muydu? Bu bağlar, bu bahçeler, bu dağlar, bu ovalar senin olur muydu?.. İşte o dünyaya değer vermeyen insanlar, dedeler, gâziler, mübarekler, Allah yolunda canlarını feda etmeğe buralara geldiler; buraları fethettiler, sana miras bıraktılar.

Onlar buraların kaşına gözüne, manzarasına, havasına, suyuna bakmadılar bile. Burayı fethedince, daha öteye gittiler. Daha öteyi fethedince, daha öteye gittiler... Tâ Kızıldeniz'e kadar, tâ okyanuslara kadar. Neden?.. Gayeleri dünyada safâ sürmek değildi, güzel manzaralı yer aramak değildi. Gayeleri Allah'a kulluk

edilmesini sağlamaktı. *Lâ ilâhe illa'llâh bayrağını ta ilerilere kadar götürmekti. Allah'ın kendilerini sorumlu tutmaması için, vazifelerini yapmak şuuruyla çalışmışlar.*

Biz ne yapıyoruz?.. Beleşten bulduğumuz diyarlarda köşklerde oturuyoruz, zevk ü safâ sürüyoruz, Allah'ın dinine hizmet etmeyi, çok kimseler düşünmüyor. Şu ülkenin, %100'ü müslüman olan, gazilerin, şehidlerin çocukları olan ahalisi, bir Fatiha demeyi çok görüyor. Fatiha'yla mücadele ediyor şimdi. Fatiha diyecek. Ne demek, dinimizin gereği... Amerikan senatosu açılırken papaz geliyor, dua ederek açıyor. Reis-i cumhurlar öyle İncil üzerine yemin ediyor. Misyonerler vazifeye giderken, valiler ellerini öpüyor. Bizde %99'u müslüman olan bir diyarda bir Fatiha, kavga gürültü mevzuu oluyor. Sonra herkes de diyor ki: Ben de müslümanım!..

Çok fark var aramızda. Bunlar hakiki müslüman, gerçeği anlamış ve öyle yaşamış insanlar... Biz de sözlerini okursak, anlarsak kendimizi iyi müslüman sanıyoruz. Sözlerini anlayabilirsek, hallerini yaşamak değil de sözlerini anlayabilirsek, iyi müslümanız diyoruz. Sübhànallah!..

e. Kulun Derecesinden Düşmesi

111. sayfada 11. paragraf:

قَالَ وَسَمِعْتُ يَحْيَى يَقُولُ سُقُوطُ الْعَبْدِ مِنْ
دَرَجَةٍ إِدْعَاؤُهَا

TS. 111/11 (*Ve semi'tü yahyâ yekülü*) Aynı râvi diyor ki: Yahya ibn-i Muaz'ın şöyle dediğini de duydum ben: (*Sükûtu'l-abdi min derecetin iddiâuhâ*) Bakın ne kadar kısa bir cümle, ne kadar güzel, derin bir mânâsı var:

(*Sükûtu'l-abdi min derecetin iddiâuhâ*) Bu kadar. *Sükût*, düşmek demek. *Sakata-sükûtan*, *kaf* ve *tı* ile. *Sükût* olsa, bakın yeni harflerle *sükût* yazsak;

“—Gel bakalım evlâdım, al eline kalemi, *sükût* yaz!”

Yazdı. Şimdi bu, eğer *ke* harfi ince ise, *te* harfi ince ise; *sükût*, *susmak* demek. *K* harfi kalınsa, *te* harfi de kalınsa, *sükût*, *düşmek* demek. Birisi *susmak* demek, çok başka bir fiil *susmak sükût* etmek; ötekisi *sukût*, *düşmek* demek. *Sükût-u hayal*, *hayal kırıklığına uğramak*, yâni hayalleri düşüyor, *eyvah*, *olmadı*. *Sükût düşmek* demek, *tı* ile.

(*Sükûtü'l-abdi min derecetin*) Derece nekre olarak gelmiş. “Kulun bir mânevî dereceden, çıktığı mânevî bir dereceden pat diye aşağıya düşmesi; çıkmış olduğu herhangi bir dereceden, kulun pat diye aşağıya düşürmesi, yâni mevkiini kaybetmesi, mânevî makamından inmesi, Allah'ın nazarında derecesinin tenzil-i rütbe olması, rütbelerinin sökülmesi, fena bir duruma düşmesi nedendir?” (*İddiâuhâ*) Hâ zamiri dereceye gidiyor. “O dereceyi kendisinin palavra olarak iddia etmesidir, “Ben öyleyim, ben böyleyim!” demesidir. Kendisine bir makam, bir pâyeye var diye süs verip, edalanıp,

tavır takınmasıdır ve “İşte ben falanca dereceye çıktım!” diye, etrafa sükse yapmağa kalkışmasıdır.

Nasıl olacak pekiyi?.. Çıktığı mânevî makamların her birisinde makamı yükseldikçe, bunun tevâzuu artacak, edebi artacak; öyle iddiaya kalkışmayacak. Dava, palavra, kendisini başkasına böyle yüksekten göstermek, satmak gibi, gösteriş filan gibi durumları kat’iyyen hatırının köşesine getirmeyecek. Öyle olursa yükselir.

Öyle olmazsa, paaat diye uçurumun dibine düşer, parça parça olur. Mânevî bakımdan yükselmek için insanın mütevazı olması lâzım, çıktığı bir makamdan dolayı böbürlenmemesi lâzım, etrafa fiyaka satmaması lâzım!.. Gördüklerini vs.sini başkalarına duyurmağa çalışmaması lâzım!..

“—Efendim, işte bendeniz geceleyin, işte acizâne hiç gece namazını bırakmam da, kalkmışım da, abdest almışım da, seccademe oturmuştum da, tesbih çekiyordum da, birden gözümün önünde bir nur parladı da...”

Bana ne ya, bana ne?.. Sonra niye söylüyorsun?..

“—Efendim işte şöyle de, böyle de, işte acizâne biz de bu işleri biliriz de... Yâni bu tasavvuf yolunun incelikleri vardır da vs. de...” Haaa, bak kendisine bir paye veriyor, yüksek göstermeğe çalışıyor. Pat düşer aşağıya... Allah öyle fiyakacıları, kendini beğenmişleri, ucüb sahibini, kibir sahibini sevmediği için, pat diye aşağıya düşer. Bir kulun çıkmış olduğu

herhangi bir dereceden aşağıya düşmesinin sebebi, o dereceye sahip olması üzerine gururlanması, kibirlenmesi, palavra atmağa, fiyaka satmağa çalışmasıdır demek yâni bu söz. Aman dikkat edin, siz de kendinizi bir şey sanmayın!..

“—İşte benim keşfim açıldı, kerametim başladı, şöyle oldum, böyle oldum... Geçen gün şöyle olağanüstü hal başıma geldi. Dur bakalım, galiba ayaklarım yerden de kesilecek, uçmağa da başlayacağım.

Her halde ikinci namazını Mekke’de kılarım, öğle namazını falanca yerde...”

Dur bakalım, ne olursun? Eski günahlarını hatırla, haddini bil, kibirlenme, kendini beğenme, mütevazı ol!

f. Açlığın Dereceleri

وَبِهِ قَالَ يَحْيَى جُوعُ التَّوَّابِينَ تَجْرِبَةٌ وَجُوعُ

الزَّاهِدِينَ سِيَاسَةٌ وَجُوعُ الصِّدِّيقِينَ تَكْرِمَةٌ

TS. 111/12 (*Ve bihî kâle yahyâ*) Yine aynı rivâyet senediyle Yahye’bni Muaz şöyle demiş: (*Cûu’t-tevvâbîne tecribetün, ve cûu’z-zâhidîne siyâsetün, ve cûu’s-sıddîkîne tekrimetün.*)

Cû’ Arapça’da açlık demek. Câi’ aç demek, cîân aç demek.

Her ki cîân âmed in câ tok tamâm.

Mesnevî’den bir mısra. “Kim buraya aç gelirse tamamen doyar gider.” dediği gibi. Cû’ açlık demek.

(*Cû't-tevvâbîne*) “*Tevbekârların açlığı.*” *Tabii nasıl aç duruyorlar? Ya oruç tutup aç dururlar, ya da oruç tutmadığı halde az yerler, günlerce yemezler. Çünkü mide boşalınca kalp nurlanır. Mide çalışmayınca kalp çalışmağa başlar. Açlık, yüksek ruhların gıdasıdır. Açlık gıdadır. Tokluk perdedir. İnsanın karnı tok oldu mu uykusu gelir, şehveti artar, gafleti çoğalır vs. filan... Aç durdukça faziletler belirmeğe başlar.*

Bu tasavvufta önemli bir şeydir. Tasavvuf erbâbı nefsinin ıslah etmek için ve faziletleri iktibas etmek için, kalbini nurlandırmak için açlığa müdâvemet eder. Tıka basa çok doymamağa dikkat eder. Çünkü tıka basa doyurduğu zaman, midesini doldurduğu zaman, nefsinin frenleri patlar. O zaman nefsinin tutamaz.

“—Hocam işte ben de dervişim ama, ders almıştım ama, maalesef kendimi tutamıyorum, şöyle oluyor, böyle oluyor.”

Aç dur, bak yapabilir misin günahları... Aç dur, nefsi emmâreyi biraz aç bırak bakalım, olacak mı? Hiç bir şey olmaz. Tokluktan oluyor hepsi.

“Tevbekârların açlığı, (*tecribetün*) deneyimdir bu bir. Aç kalıyor, aç kalıyor, aç kalıyor... Deneyimdir yâni. Tevbekâr, günah işleyip de tevbe eden, günah işleyip de tevbe eden kul. Bunların açlığı bir tecrübedir. Yavaş yavaş, tecrübe ede ede, görüyor ki açlığın faydası var, bir deneyim.

(*Ve cû'z-zâhidîne siyâsetün*) “*Zâhidlerin açlığı da bir politikadır. Zâhid aç kalır, nefsinin böylece politik bir tarzda idare eder, aç kaldığı için, o*

artık günahlara filan yanaşmaz ama; (cûu's-sıddîkîn) sıddîklerin açlığı, (tekrimetün) onlar aç kaldıkları zaman fazilet kazanırlar, fazilet sahibi olurlar, fazilet kazanma vasıtasıdır. Yâni kendi kendileri açlıkla fazâil iktisab ederler.”

Demek ki, aynı fiili tevbekârlar yapıyor, aşağı derecedeki insanlar; zâhidler yapıyor, nisbeten ileri insanlar; sıddîkler yapıyor, en yüksek insanlar... Hepsinin sonucu farklı... Ötekilerinki, en aşağıdakilerin, tevbekârlarınki bir tecrübe oluyor, tabii faydasını görüyor. Ortadakilerinki politika oluyor, nefsi kötülüklerden alıkoyuyor. Ama yüksek insanların orucu, açlığı gıda oluyor, fazilet oluyor, onlara mânevî kazanç kaynağı oluyor.

g. Akıllı Kimsenin Dünyalık İstemesi

وَبِهِ قَالَ يَحْيَى طَلَبُ الْعَاقِلِ لِلدُّنْيَا أَحْسَنُ
مِنْ تَرْكِ الْجَاهِلِ لَهَا

TS. 111/13 (Ve bihî kâle yahyâ) Aynı kaynaklardan, rivâyet zincirinden geldiğine göre şöyle demiş Yahye'bni Muaz, mübarek:

(Talebü'l-âkili'd-dünyâ, ahsenü min terki'l-câhili lehâ) “Akıllı insanın dünyalık istemesi, cahil insanın dünyayı terk etmesinden daha güzeldir. Akil, akli başında, şuurlu bir insanın dünyalık istemesi, talep etmesi, onu elde etmeğe çalışması, onu elde etmesi, cahilin onu terk etmesinden daha güzeldir.”

Zaten cahilin her işi fenadır, akilin her işi güzeldir. Akil, dünyalığı istiyorsa bir sebepten istiyordur, onu kullanacaktır, maksadı vardır; çalışıp, çabalayıp, kazanıp işe yarayacaktır. Onun dünyalık istemesi, câhilin istemesi gibi değildir. Câhil, “Ah elime bir para geçse, ah ben bu gece nasıl felekten bir gece çalarım, nasıl eğlenirim!” filan der, akılı fikri şeytanlıktadır. Akil öyle değil. Akılı fikri Allah’ın rızasını kazanmakta olduğundan, onun dünyalık istemesi bile cahilin istemesi gibi değildir. Cahilin dünyayı terk etmesi güzel bir fiildir ama, akıllının dünyalığı istemesi bile ondan daha güzeldir. Mühim olan akılı kullanmak...

Muhterem kardeşlerim, size çok net olarak söyleyebilirim ki, iyi müslümanlık bayağı bir üstün zekâ işidir. Aptal insanlar iyi müslüman olamıyorlar. Çünkü günah işliyorlar, kendilerini koruyamıyorlar vs... Zekâ işidir iyi müslümanlık. Evliya olmak kolay değildir. Onun için, evliyaullahın hepsi muazzam zeki insanlardır. Bir insan evliya ise, muazzam zekâsı vardır. Müthiş insandır da, öyle olmuştur.

İşte görüyorsunuz Mevlânâ Hazretleri’ni... Tarih boyunca evliyaullahtan hangisinde falso görüyorsunuz? Ne kadar mükemmel her şey... Şâhâne insanlar. Sözleri güzel, işleri güzel!.. İşlerin sonuçlarını düşünüyorlar, onun bunun lafına aldırıyorlar. Bazen çirkin gibi görünen bir şeyi bir yapıyorlar, hoop sonucuna bakıyorsun, “Yahu iyi düşünmüş diyorsun, güzel yapmış diyorsun. “Bak ne kadar iyi oldu, hay Allah, tüh biz burasını düşünmedik.” diyorsun.

Tabii zekâ işi... İyi müslüman olmak zekâ işi, Allah'ın rızasını kazanmak zekâ işi... Aptalların harcı değil.

Zaten Peygamber Efendimiz ne diyor bir hadis-i şerifinde:³

الْكَيْسُ مَنْ دَانَ نَفْسَهُ وَعَمِلَ لِمَا بَعْدَ الْمَوْتِ
وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَهُ هَوَاهَا وَتَمَنَّى عَلَى اللَّهِ

(ت. عن شدّاد بن أوس)

(*El-keyyisü*) “Zekî insan...” *Keyyis*, zekî demek. (*El-keyyisü men dâne nefsehû, ve amile limâ ba'de'l-mevt*) “Zekî insan nefsinin zabt-u rabt altına alır ve ahirete hazırlanır. (*Ve'l-âcizü men etbea nefsehû hevâhâ*) Aciz insan da nefsinin arzularını yerine getirmek için nefsinin peşinde koşar.

³ Tirmizî, Sünen, c.IV, s.638, no:2459; *İbn-i Mâce*, Sünen, c.II, s.1423, no:4260; *Ahmed ibn-i Hanbel*, Müsned, c.IV, s.124, no:17164; *Hâkim*, Müstedrek, c.I, s.125, no:191; *Tayâlisî*, Müsned, c.I, s.153, no:1122; *Taberânî*, Mu'cemü'l- Kebîr, c.VII, s.281, no:7141, 7143; *Taberânî*, Mu'cemü's-Sağîr, c.II, s.107, no:863; *Bezzâr*, Müsned, c.II, s.18, no:3489; *Beyhakî*, *Şuabü'l-İman*, c.VII, s.350, no:10546; *Beyhakî*, Sünenü'l-Kübrâ, c.III, s.369, no:6306; *Ebû Nuaym*, *Hilyetü'l- Evliyâ*, c.I, s.267; *Taberânî*, Müsnedü's-Şâmiyyîn, c.I, s.266, no:463; *Kudâî*, Müsnedü's-Şihâb, c.I, s.140, no:185; *Abdullah ibn-i Mübârek*, *Zühd*, c.I, s:56, no:171; *Deylemî*, Müsnedü'l-Firdevs, c.III, s.310, no:4930; *İbn-i Asâkir*, Mu'cem, c.I, s.184, no:354; *İbn-i Ebi'd-Dünyâ*, *Muhâsebetü'n-Nefs*, c.I, s.19, no:1; *Hatîb-i Bağdâdî*, *Târih-i Bağdad*, c.XII, s.50, no:6430; *İbn-i Adiy*, *Kâmil fi'd-Duafâ*, c.II, s.39; *İbn-i Asâkir*, *Târih-i Dimaşk*, c.LXI, s.186, no:7741; *Şeddâd ibn-i Evs RA'dan*.

Kenzü'l-Ummâl, c.III, s.679, no:7036; *Keşfü'l-Hafâ*, c.II, s.1024, no:2029;

Câmiü'l-Ehâdîs, c.XV, s.458, no:15935; *RE*. 229/7.

(*Ve temennâ ale'llâh*) Ondan sonra da Allah'tan ümit eder ki, Allah affedecek, cennete koyacak.”

Allah bize akıl versin... Akıldan mahrum etmesin... Aklımızı hayra kullanmayı nasib etsin...

İnsan, akıl verilip de aklını şerre kullanıyorsa, bön insanlardan daha da aptaldır. Hem aklı var, alet var elinde, hem de gene onu hayra kullanamıyor, Allah'ın rızasını kazanamıyor. Bön, zavallı, sade vatandaştan daha ahmaktır bu... Çünkü kullanamıyor hak yolda.

h. Ümide Kapılmamak

Ve nihayet sonuncu sözümüz olsun, bu akşam izah ettiğimiz sözlerin sonuncusu:

وَبِهِ قَالَ يَحْيَى لَا يَزَالُ الْعَبْدُ مَقْرُونًا

بِالتَّوَانِي مَا دَامَ مُقِيمًا عَلَى وَعْدِ الْأَمَانِي

TS. 111/14 (*Lâ yezâlü'l-abdü makrûnen bi't-tevânî mâ dâme mukîmen alâ va'di'l-emânî.*)

(*Lâ yezâlü*) Daimâ demek, hiç zail olmadan devam etmek demek. (*Lâ yezâlü'l-abdü makrûnen*) “Kul daimâ yakın olur, (*bi't-tevânî*) acizliğe ve gevşekliğe yakın olur. Yâni kul gevşek ve aciz olur, (*mâ dâme mukîmen alâ va'di'l-emânî*) ümitlerin va'dinde mukîm olduğu müddetçe daimâ gevşek olur.”

Bu ne demek? İnsanın içinde ümitler vardır, emeller vardır, istekler vardır. Bunlara ümmiye, çoğulu emânî diyoruz. İçinden temennîler. Temennî diyelim. Temenniyâtı, istekleri vardır insanın içinde. Şimdi bu temennîleri, ortada bir şey yok, fol yok, yumurta yok, sadece temennî, sadece istek. Bu temennîleri insan esas alırsa, onlara dayarsa her şeyini, o zaman gevşek bir insan olur daima...

Palavraya, elle tutulmayan, gözle görülmeyen şeye, boş ümitlere, hayallere istinâd etmemesi lâzım müslümanın, sonuca dikkat etmesi lâzım. Ümitlerle, hayallerle vakit geçirmemesi lâzım, sağlam şeylere dayanması lâzım, gevşek olmaması lâzım. Ne zaman gevşek olur? Hayallere dayandığı zaman... Ne zaman sağlam olur? Realiteye itibar ettiği zaman... O zaman tabii palavraya aldırılmaz.

Şimdi şu Amerika'nın şu Grozni şehrinde Sırp'lara bir şey yaptığına inanıyor musunuz?.. Avrupalıların, Amerikalıların, Batılıların, NATO'nun Bosna-Herseklieleri koruduğuna inanıyor musunuz?.. Kargalar bile güler. Dalga geçiyorlar. Bizlerle dalga geçiyorlar, sizlerle, bütün İslâm âlemiyle, bir milyar müslümanla dalga geçiyorlar. Diyorlar ki: Biz yalancılıktan birbirimize yumruk vuruyor gibi yapalım, sen işini görmeğe devam et. Gözünü açar insan, hayalle oyalanmaz.

Netice itibariyle, Sırp Grozni şehrinin kenarından yakınına girdi mi, içeriye girdi mi, adam öldürmeğe başladı mı... demek ki bir şey yapmıyorlar. Netice itibariyle Bosna-Herseklieler

hürriyetlerini kaybetti mi? Demek ki bir şey yapmadılar. Bosna- Herseklileri Hırvatlılara bağladılar mı? Demek ki koskoca, müstakil bir devlet olduğu kabul edilmiş olan Bosna-Hersek'i yiyorlar, millet de hah Amerika bir jet akını yapacak, Sırları durduracak, ümitlerle şeylerle gevşek davranıyor.

Tabii ümide bel bağlayan hareketinde gevşek olur. Palavraya aldırmayan sonuç getiren iş yapar, gevşek durmaz. Anlatabiliyor muyum?..

Biz müslümanların nasıl olması lâzım? Palavraya, ümide, hayale kanmamamız, realist olmamız, gözümüzü açmamız lâzım.

“—Pekiye Hocam, bıraktık şimdi tasavvufî sohbeti, mademki bu konuyu açtın, biz Sırlarla nasıl uğraşacağız?..”

Sen zaten Sırlarla uğraşmıyorsun. Müslümanlar Sırlarla uğraşmıyor. Düşmanı iyi bilmek lâzım! Bakın, ressamın birisi filin karşısına geçmiş, resim yapıyor.

Tabloyu almış, fırçasını almış, tuvalini önüne germiş, filin resmini yapıyor... Hizmetçisine demiş ki:

“—Şunu dürt!”

Hizmetçi gidiyormuş, file sivri kazıkla bir dürtüyormuş, fil bir bağırıp, hortumunu kaldırıp ayağını böyle kaldırıncaya, feryâd edince o kızgın halini resmediyormuş. O biraz resmettikten sonra, ressam boyadıktan sonra:

“—Bir daha bir dürtükle şunu!” dediği zaman, bir daha bir dürtüklüyormuş.

Hayvan gene bağıırıp hortumunu kaldırınca, bu gene resmini yapmağa devam ediyormuş. Yâni o pozun resmini yapıyor.

Bir, iki, üç... Fil iyice kızmış. Orada kenarda duran kovadan hortumuyla suyu almış... Ben bunu bir yerde okudum, yâni hayretimi çekti, sizin de hayretini çekecek. Çektiği suyu kime fışkırtmış?.. Ressama fışkırtmış. Çünkü ressam söyleyince ötekisi kazığı dürtüyor. Dürten hizmetçiye değil de, emri veren ressama...

Şimdi, biz bir kere bileceğiz ki, bizim Bosna-Hersek'teki kardeşlerimizin canına okuyan Avrupa'dır, Almanya'dır. Yugoslavya'nın yarısını zaten kendisi kaptı, Adriyatik sahillerine çıktı. Öbür tarafını da destekleyen Amerika'dır Almanya'ya karşı bir şey olsun diye ve Rusya'dır. Rusya destekliyor, Amerika destekliyor, Avrupa destekliyor. Hiç birisinin bizimle dostluğu yoktur. Bize bir sevgi bakışı yoktur. Bizi oyalayıp bizim sağımızdan, solumuzdan parça koparmak arzusundadır. Ermenilere doğudan parça koparmak, Kıbrıs'tan Yunanlılara parça kopartmak, Güneydoğu Anadolu'dan İsraililere parça koparmak, Doğu Anadolu'dan bilmem kime parça koparmak, şu bizim İstanbulumuzu da kopartıp şuraya vermek, buraya vermek...

Onun için gözümüzü açacağız. Ümitlerle, hayallerle, şu şöyle yaparsa, böyle yaparsa böyle olur değil.

“—Ne yapacağız Hocam, ne yapabiliriz?”

“—Ben diyorum ki, tabii biz oraya gidemiyoruz, eğer onların mallarına karşı bile bir boykot yap-

sak, onların mallarına karşı bir boykot yapsak bile, Türkiye'ye hiç Amerikan malı, Alman malı satılmamağa başladı, Avrupa malı satılmamağa başladı... Dize gelirler. Ekonomileri zaten böyle sallantıda, mahvolurlar. Eğer onların bankalarındaki paraları çeksek...

Bakın şimdi bu ekonomik düzen bozukluğunda, İsviçre bankalarında bu tarihe kadar görülmemiş mevduat birikmesi olmuş. Be adam bu paraları Türkiye'deki bankalarda tut, Türk ekonomisi kalkınsın. Hayır, oraya gidiyor.

Paralarımızı çeksek yıkılır adamlar. Amerika'daki Suud paralarını Suudlular çekse, ver benim paramı, ben kendim işleteceğim, başka şeyde kullanacağım dese, Amerika ekonomisi bu gün çöker.

Bakın ne kad ar haklı bir şeyle, ne kadar kolay sonuç sağlayabiliriz ama işte akıllı olmak lâzım. Müslümanlık akıllılık işi...

Prof. Dr. Mahmud Es'ad COŞAN

16. 04. 1994 - İstanbul

[Bütün TASAVVUF SOHBETLERİ'ne PDF olarak ulaşmak için tıklayınız.](#)

SERVER
Kürsü